

Kutseõppeasutuste keelelis-kultuuriline vahetusprogramm

“Inimressursi arendamise rakenduskava” prioriteetse suuna “Elukestev õpe” meetme “Keeleõppe arendamine” programm “Keeleõppe arendamine 2007-2010”

SISUKORD

Eessõna 3

1. Ülevaade vahetusprogrammi mudelist 4
2. Vahetusprogrammi sisu ja eesmärk 5
3. Kellele on vahetusprogramm mõeldud? 6
4. Millal on parim aeg vahetusprogrammiks? 7
5. Partnerlus. Osalejate ülesanded 8
6. Vahetusprogrammi etapid 13
  - 6.1. Ettevalmistusetapp 13
  - 6.2. Vahetusetapp 15
  - 6.3. Projektitöö etapp 19
7. Eelarve koostamise juhend 21
8. Vahetusprogrammi tulemuslikkuse hindamine 22
9. Soovitused ja nõuanded 23

Lisad 27

Lisa 1. Küsitlusleht võimalike vahetusõpilaste leidmiseks

Lisa 2. Kogemusliku õppetsükli koostamise põhimõtted

Lisa 3. Abimaterjal "Kuidas koostada suhtlev-kogemuslikku õppetsükli?"

Lisa 4. Näidisõppetsükkel "Inimene, kodu, elukeskkond ja kultuurilugu"

Lisa 5. Ettevalmistusetapi keeleõppekava näidis

Lisa 6. Vahetusetapi keeleõppekava näidis

Lisa 7. Tagasisideküsitluse ankeet (osalejatele KOHUSTUSLIK)

Lisa 8. Euroopa keelemapp (osalejatele KOHUSTUSLIK)

A2 taseme testi leiate siit: <http://www.ekk.edu.ee/103339> (osalejatele KOHUSTUSLIK)

B1 taseme testi leiate siit: <http://www.ekk.edu.ee/eksaminandile/eesti-keele-tasemeeksamid/eesti-keele-oskuse-tasemed/eesti-keele-b1taseme-eksam>

EESSÕNA

Eesti ühiskonnas tööturul konkureerimise võime oluline tegur on eesti keele kui riigikeele oskus. Hea keeleoskuse tagamiseks on vaja peale keeleõpetuse ka erialast keelepraktikat, mis samas annab tööturul konkureerijale ka enesekindlust. Integratsiooni Sihtasutus pakub Euroopa Sotsiaalfondi „Keeleõppe arendamise programmi 2007-2010“ raames ühe võimalusena välja kutseõppeasutuste „Keelelis-kultuurilise vahetusprogrammi“. Käesolev vahetusprogramm põhineb Integratsiooni Sihtasutuse poolt 2001 a. koostatud „Muukeelsete kutseõppeasutuste õpilaste vahetusprogrammi“ mudelil ning on kohandatav vastavalt koolide vajadustele ja võimalustele.

Vahetusprogrammis osalevad õppurid saavad Integratsiooni Sihtasutuse poolt ka õpimapi, mille sisu pannakse kokku koostöös koolidega.

Õpimapp sisaldab järgnevat:

1. Hea kodaniku põhimõtted
2. Keelemapp
3. Olulised kontaktandmed (koolis õpetajad, koordinaator, tugiõpilane, esmaabi, oma kooli kontaktisik)
4. Vahetusprogrammi sisu ja ülesehitus, oluline info (majutus, toitlustus praktikakohad, transport, õpperühmad, individuaalõppe võimalused)
5. Vahetusõppuri ajakava ja programm
6. Kultuuriline info ja lisategevused, vaba aja veetmise võimalused
7. Lugemismaterjali eestlaste ja Eesti kohta
8. ”Osale” raamat (osalusvõimaluste kohta kodanikuühiskonnas)
9. Erialased sõnavaraloendid (kui on)
10. märkmepaber
11. pastakas
12. tagasisideleht
13. veel eestikeelset lugemist (nt voldikud, noortele suunatud ajalehed jms.)

1. ÜLEVAADE VAHETUSPROGRAMMI MUDELIST

Kutseõppeasutuste eesti keelest erineva emakeelega õpilaste vahetusprogrammi mudel on hea eeldus Eesti kutseõppeasutuste eesti keelest erineva ema- või kodukeelega õpilaste integreerumisele Eesti ühiskonda. Vahetusprogramm võimaldab nii erialakeele praktikat kui ka intensiivset keeleõpet ning erialast täiendust muukeelses ja -kultuurilises keskkonnas.

Vahetusprogrammi mudelit võib rakendada nii vene kui ka eesti õppekeelega kutseõppurite vahetuseks. Seega saavad vahetusprogrammis osaleda ka need õppurid, kelle emakeel on eesti keel, kuid seda juhul kui nende kool on eelnevalt olnud vastuvõtjakooliks muukeelsetele õppuritele ning valdavalt sisaldab vahetusprogramm eestikeelsetele õppuritele erialapraktikat ning tugiõppuriks olemist.

Vahetusprogramm võib olla nii lühiajaline (2-5 nädalat) kui ka pikaajaline (2-3 kuud). Programmi kestus sõltub seatud eesmärkidest. Lühiajalise õpilasvahetuse eesmärk on praktiseerida erialakeelt, tutvuda vastuvõtva piirkonna töö- ja kultuuritraditsioonidega ning omandada individuaalseid toimetulekuvilumusi. Pikaajalise õpilasvahetuse eesmärk on omandada eesti keele erialasõnavara praktika ja õppe kaudu.

Vahetusprogrammis osalemine on õpilastele vabatahtlik. Vahetusõpilased on soovitatav valida konkursi korras ja taotluste alusel (Lisa 1). Valiku eest vastutab kool.

Vahetusprogrammi korraldamisel tuleb arvestada kolme etappi: ettevalmistus-, vahetus- ja projektitöö etapp. Igal etapil on oma eesmärk ning kindel osalejate ring. Vahetusprogrammi edukuse tagamiseks on oluline määrata kõigile programmis osalejatele eri etappides kindel roll, ülesanded ja vastutus.

Vahetusprogrammi lõppeesmärk on saavutada selline praktilise erialakeele tase, mis võimaldaks õpilastel jätkata erialast täiendust eesti keeles ning rahuldaks ka isiksuse olulisemaid suhtlusvajadusi.

Vahetusprogrammi tulemuslikkust hinnatakse testide, esitatavate projektitööde, praktikapäeviku ja tagasisideküsitluse tulemustest lähtuvalt.

NB! Tellijale tuleb esitada õppetöö alguses toimunud testide ja vahetusprogrammi lõppedes toimunud testide tulemused ja osalejate tagasisidelehed.

2. VAHETUSPROGRAMMI SISU JA EESMÄRK

Vahetusprogramm on õppevorm, mis võimaldab õppijatele nii erialast keelepraktikat kui ka intensiivset keeleõpet ning erialast täiendust muukeelses ja -kultuurilises keskkonnas, tõstes seeläbi oluliselt osalejate erialast konkurentsivõimet töajourul.

Vahetusprogrammi eesmärk on aidata kaasa eesti keelest erineva ema- või kodukeelega kutseõppurite integreerumisele Eesti ühiskonda, võimaldades neil lühikest aega töötada ja õppida eestikeelses ning -kultuurilises keskkonnas, et

- parandada eesti keele oskuse taset;
- tõsta eesti keelest erineva emakeelega kutseõppurite konkurentsivõimet töajourul;
- vähendada puudulikust infolevikust ja eesti keele oskusest tingitud barjääre eestlaste ja eesti keelest erineva emakeelega inimeste vahel;
- suurendada eesti keelest erineva emakeelega noorte liikuvust Eesti piires- venekeelsest keskkonnast eestikeelsesse;
- tutvustada Eesti ajalugu ja kultuuriruumi;
- tutvustada hea kodaniku põhimõtteid ja osalusvõimalusi kodanikuühiskonnas;
- aidata kaasa eesti keelest erineva emakeelega õppurite integreerumisele Eesti ühiskonda.

Õpilasvahetus võib toimuda

- venekeelsest keskkonnast eestikeelsesse;
- eestikeelsest keskkonnast venekeelsesse;
- samal ajal nii eestikeelsest keskkonnast venekeelsesse kui ka venekeelsest eestikeelsesse

Vahetusprogrammiks sobiva aja ja vahetatavate õpilaste arvu lepivad osalevad õppeasutused omavahel kokku. Rühmade vahetamise võimalusi on mitu, kuid kõige kasulikumaks on osutunud vahetus, kus ühe kooli õpilastest moodustatud vahetusrühm lähetatakse teise kooli. Võib moodustada rühma ka eri koolide õpilastest, kes suunatakse ühte kooli või ühe kooli õpilastest, kes saadetakse mitmesse kooli, kuid neid variante peetakse erandjuhtudeks, sest raskusi võib valmistada ettevalmistusetapi korraldamine.

3. KELLELE ON VAHETUSPROGRAMM MÕELDUD?

Vahetusprogrammi **sihtrühm** on Eesti kutseõppeasutuste kutseõppurid, kelle emakeeleks ei ole eesti keel.

Vahetusprogrammis osaleda sooviv õpilane peaks:

- suhtuma tolerantselt eri rahvustesse ja nende keeltesse, huvituma erinevatest kultuuridest;
- tahtma õppida tundma Eesti ühiskonnale iseloomulikke käitumis- ja suhtlusnorme;
- tahtma arendada eesti keele oskust;
- arvestama ühiskonnas üldtunnustatud norme;
- suutma lugeda, kirjutada, kuulata, kõnelda eesti keeles vähemalt A2 tasemel. Erialapraktika puhul tuleb arvestada vastava eriala keeletaseme nõudeid.

Vahetusprogrammis osalejate väljaselgitamiseks:

- Soovijad täidavad küsitluslehe, et kinnitada oma programmis osalemise soovi ja läbivad vestluse koolis (et õppuritele täpsemalt selgitada vahetusprogrammis osalemise nõudeid ja mõista nende valmidust selles osaleda. Vestlus võib aidata ka juhul, kui on õppurite seas palju soovijaid ning koolil tuleb teha oma valik rühmade komplekteerimisel) (Lisa 1). Valiku teeb ja selle eest vastutab saatjakool.
- Seejärel viib saatjakooli keeleõpetaja läbi keeletesti, et määrata õpilaste keeletase. Test on kättesaadav Eksamikeskuse kodulehelt: <http://www.ekk.edu.ee/103339> (A2 taseme eksam).
NB! Lisatud on juhend õpetajale ning harjutused on elektroonselt põimitud teksti sisse!

Keeletasemete määramisel lähtutakse Euroopa Keeleõppe Raamdokumentist. Koos saatjakooli keeleõpetaja ja erialaõpetajaga komplekteerib koordinaator vahetusõpilaste rühma. Objektiivsuse tagamiseks peaks valijaid olema vähemalt kolm (nt keeleõpetaja, erialaõpetaja ning koolipoolne koordinaator). Et üks vahetusprogrammi põhieesmärk on seostada õpilaste erialaõpe ja -praktika keeleõppega, tuleks rühm komplekteerida ühe eriala või lähedaste erialade õpilastest, lähtudes õpilaste keeleoskuse tasemest:

- A2 keeleoskustasemega rühm -testid 60-69% ulatuses õigesti teinud õpilased;
- A2 keeleoskustasemega rühm -testid 70-100% ulatuses õigesti teinud õpilased.

Alla 60% A2 taseme testide vastustest saavutanud noortest ei soovitata rühma komplekteerida, sest nad ei ole valmis omandama erialateadmisi eesti keeles ja võõras keskkonnas. Kui siiski peetakse vajalikuks moodustada nõrga keeletasemega rühmi, tuleb nende vahetusprogrammi koostamisel panna põhirõhk keeletundidele ning asendada praktika (kas täielikult või osaliselt) õppekäikude, praktiliste õppetundide või vaatluspraktikaga.

4. MILLAL ON PARIM AEG VAHETUSPROGRAMMIKS?

Vahetusprogrammi kestus sõltub seatud eesmärkidest ning koolide ja õppurite võimalustest. See võib olla lühiajaline (2-5 nädalat) või pikaajaline (2-3 kuud). Keeleõppe efektiivsuse seisukohalt ei anna vahetusprogrammis osalemine alla nelja nädala sisulist tulemust; ei suudeta saavutada ka vahetusprogrammi üldeesmärke.

Lühiajalise õpilasvahetuse eesmärk on praktiseerida erialakeelt, tutvuda vastuvõtva piirkonna töö- ja kultuuritraditsioonidega ning omandada individuaalseid toimetulekuvilumusi võõrkeelses keskkonnas. See sobib 8-10 õpilasega rühmale, parema keeleoskusega rühmades võib olla maksimaalselt 12 õpilast. Suuremad rühmad ei toeta enam keeleõppe ja -praktika eesmärke, kuna suures rühmas võib suhtlusvahendina domineerima hakata vahetusõpilaste emakeel. Lühiajaline õpilasvahetus on sobivam parema keeletasemega õpilastele, sest põhirõhk on erialaõppel ja -praktilal.

Pikaajalise õpilasvahetuse eesmärk on omandada eesti/vene keele erialasõnavara praktika ning õppe kaudu. Pikaajaline vahetus sobib nii tugevama kui ka nõrgema keeletasemega õpilastele. Nõrgema keeletasemega õpilased õpivad valdavalt keelt ning praktika asendatakse osaliselt või täielikult õppekäikudega asutustesse. Parema keeletasemega õpilased õpivad koos vastuvõtva kooli õpilastega ning praktika osatähtsus on suurem.

Arvestades kutseõppeasutuste õppekavu ja vahetusprogrammi eesmärke, on kõige sobivam õpilasvahetuse aeg kevad (märts, aprill, mai) või sügis (septembri lõpp, oktoober). Jälgida tuleks asjaolu, et vahetusõpilased saaksid erialaõppes liituda vastuvõtva kooli õpilastega erialaõppe uue mooduli (perioodi, tsükli) alguses. Kui enne erialaõpet soovitakse teha veel intensiivset keeleõpet, tuleks vahetusprogrammi alustada selle võrra enne uue mooduli algust. Et vahetusprogrammis võib sisalduda ka erialapraktika, siis on õpilastel suurepärane võimalus sooritada (kas või osaliselt) õppepraktika muukeelses piirkonnas.

5. PARTNERLUS. OSALEJATE ÜLESANDED

Vahetusprogrammi edukuse tagamiseks on oluline määrata kõigile programmis osalejatele kindel roll, ülesanded ja vastutus.

Tellijaja on juriidiline isik, kes eesmärgistatult katab osaliselt või täielikult vahetusprogrammi elluviimise kulud. Tellija ülesanne on kokkuleppe põhjal vahetusprogrammi koordinaatoriga tagada tegevuse õigeaegne fikseerimine. Tellija vastutab osapooltevaheliste lepingute sõlmimise, finantsressursside olemasolu ja arvete tasumise eest. Tellijaks on „Keeleõppe arendamise programmi 2007-2010“ raames **Integratsiooni Sihtasutus**.

Õpilasel on vahetusprogrammis keskne roll, ta peab aktsepteerima esitatavaid nõudeid ja osalema aktiivselt programmi töös.

Õpilase ülesanded on:

- täiendada end keeleliselt (kuulata/vaadata regulaarselt eestikeelseid raadio-ja telesaateid, lugeda eestikeelseid ajalehti ja ajakirju, suhelda keelekeskkonnas kauplustes, ühissõidukeis jm eesti keeles, osaleda aktiivselt üritustel jne);
- võtta osa kõigist vahetusprogrammi osadest;
- teavitada koordinaatorit põhjendatud puudumistest;
- varustada end eriala spetsiifikast tuleneva erivarustusega (nt teenindaja riietus, töökindad jms, mis eriala õppijatel on tavaliselt juba olemas);
- täita kõik dokumendid nõuetekohaselt;
- sooritada programmis ettenähtud kirjalikud testid, projektitööd jms;
- anda vahetusprogrammi nõuete kohast tagasisidet.

Õpilasarühma puhul võivad õpilased valida rühmavanema, kes esindab rühma ja vahendab infot.

Saatjakool leiab partnerkooli, kes soovib osaleda vahetusprogrammis ja kellega neil on ühiseid erialasid. Seejärel lepib vastuvõtjakooliga kokku vahetuse aja ja vormi (kas keeletunnid, erialatunnid või praktika), komplekteerib grupi(d), valmistab keeleliselt ette ja lähetab vahetusprogrammi õpilase või õpilasarühma sihtkohta, st korraldab suures osas ettevalmistusetappi.

Vastuvõtjakool valmistab ette vahetus- ja projektitöö etapi ning tagab nende eduka toimimise. Parima tulemuse saamiseks peaksid koolid tegema koostööd. Vastuvõtva kooli esindaja (soovitavalt keeleõpetaja) võiks osaleda rühma komplekteerimises, saatva kooli esindaja projektitöö etapis jne. Võimaluse korral tuleks vahetusprogrammi kaasata vastuvõtva kooli

õpilasi (nn tugiõpilasi). Vastuvõtjakool korraldab kultuuriprogrammi ja vaba aja sisustamise võimalused õppuritele.

Tugiõpilane toetab vahetusõpilast nii õpingutes kui ka vaba aja tegevustes. Soovitavalt käib õppekäikudel kaasas ning suhtleb võimalikult palju eesti keeles vahetusõppuriga. Tutvustab vahetusõppurile oma pere traditsioone, oma elukoha vaatamisväärsusi, vaba aja veetmise viise jne.

Soovitav on leida igale saatjakoolist tulnud õppurile üks tugiõpilane. (Üks tugiõppur võib olla ka mitme vahetusõppuri jaoks). Vastavalt koolidevahelisele kokkuleppele võib tugiõppur omakorda teha vastukülastuse nende õppurite juurde, keda tema toetas ja olla tugiõppuriks ka nende kodukoolis.

Millised rollid rakendatakse tööle konkreetses vahetusprogrammis, on koolide endi otsustada. Järgnevas on määratletud tähtsamad rollid ning kirjeldatud nende ülesandeid. On võimalik, et üks inimene täidab kaht rolli (nt võib eesti keele õpetaja olla ka koordinaator või koordinaator ühtlasi kooli administratsiooni esindaja jne).

1. Kooli administratsiooni esindaja roll on koostöös tellijaga algatada koolis vahetusprogramm ning tagada selle eesmärgipärane toimimine. Administratsiooni esindaja ülesanded on

- leida vahetusprogrammis töötavad inimesed;
- delegeerida neile kohustused, ülesanded ja vastutus;
- sõlmida kokkulepped saatja-ja vastuvõtjakooli vahel;
- luua koolis vahetusprogrammi eduka kulgemise võimalused;
- jälgida vahetusprogrammi tööd ja vajaduse korral sekkuda, et muuta seda tõhusamaks;
- vastutada vahetusprogrammi dokumentatsiooni korrasoleku eest;
- vastutada vahetusprogrammi lõpparuande valmimise ja tellijale üleandmise eest;
- aidata lahendada jooksvaid küsimusi;
- vastutada programmi läbinute õppetöö arvestamise eest.

Kooli administratsiooni esindaja roll ja ülesanded on nii saatja kui ka vastuvõtjana ühesugused.

2. Vahetusprogrammi koolipoolne koordinaator organiseerib ja koordineerib kogu programmi tegevust. Kooli administratsiooni esindaja võib vajaduse korral delegeerida koordinaatorile kogu vahetusprogrammi juhtimise. Koordinaatori rolli võib täita näiteks kooli

administratsiooni esindaja, praktika juhendaja, eriala-või keeleõpetaja jt. Koordinaatori ülesanded on:

- organiseerida ja koordineerida kogu programmi tegevust;
- tagada programmi teavitus;
- koostada kultuuriprogramm vahetusõpilastele ja tagada selle toimumine;
- edastada õigel ajal kõigile osalistele programmiga seotud infot;
- vastutada, et infot saaks iga vahetusprogrammis osalev õpilane ning et teave oleks talle arusaadav;
- selgitada õpilaste soovid ja harjumused (tervisest tulenevad, toitumisharjumused) ning leida võimalused neid arvestada;
- jälgida, et programmi kava oleks õpilastele vastuvõetav;
- vajaduse korral muuta, parandada ja kooskõlastada tellijaga programmi kava;
- vahendada infot kooli ja tellija vahel;
- lahendada jooksvaid küsimusi; koostada vahetusprogrammi lõpparuanne.

Vahetusprogrammi koordinaatori roll ja ülesanded on nii saatja kui vastuvõtjana ühesugused, v.a see, et saatjakoordinaator on rohkem tegev ettevalmistavas, vastuvõtjakoordinaator aga vahetus-ja projektitöö etapis.

3. Keeleõpetaja on vahetusprogrammi eesmärkide saavutamisel keskne roll. Keeleõpetaja ülesanded ja vastutus vahetusprogrammi eri etappides on erinevad. Olenevalt kooli võimalustest ja õpetajate isiklikest omadustest võib keelt õpetada kas üks või mitu eesti keele õpetajat. Keeleõpetaja teeb koordinaatorile keeleõppematerjalide tellimise ettepanekud, töötab koos koordinaatori, erialaõpetaja, praktika juhendaja, administratsiooni esindaja, raamatukoguhoidja ning õpilastega. Ta täiendab oma erialateadmisi, tutvub uuemate õpetamismeetoditega, mida ta sobivuse korral ka rakendab. Keeleõpetaja aitab vahetusõpilastel leida tugiõpilasi ja täita keelemappi.

Keeleõpetaja rolli täitmiseks vahetusprogrammis võib sõlmida sellesisulise lepingu ka keelefirmaga.

Saatjakooli keeleõpetaja tagab vahetusõpilaste keelelise ettevalmistuse üleminekuks vahetusetappi. Ta

- korraldab õpilaste keeletaseme määramise testid ning jaotab õpilased tulemuste põhjal rühmadesse;
- teavitab vahetusõpilasi vahetusprogrammi keeleõppe eesmärkidest;
- koostab koostöös erialaõpetajaga keeleõppekava;
- hoolitseb õppematerjalide olemasolu eest;
- valmistab ette ja annab ettevalmistusetapi keeletunnid (vahetusprogrammi osaliste omavahelisel kokkuleppel on lubatud õpilased keeleliselt ette valmistada ka vastuvõtvas koolis);
- annab hinnangu õpilaste keeleteadmiste kohta, et vastuvõtva kooli keeleõpetaja saaks oma tööd vajalikul määral ja tasemel kavandada ning ette valmistada;
- aitab võimaluse korral õpilastel projektitööd koostada.

Vastuvõtva kooli keeleõpetaja tagab vahetusprogrammis osalevate õpilaste keele praktiseerimise ja õppimise võimalused ning abistab õpilasi projektitöö tegemise ajal. Ta

- osaleb vahetusrühma testimises ja komplekteerimises saatjakoolis;
- võtab vahetusrühma vastu ning teavitab õpilasi vahetusprogrammi keeleõppe eesmärkidest;
- valmistab ette ja tagab õpilaste keeleõppe vastuvõtvas koolis;
- annab keeletunnid, arvestades õpilaste eriala;
- võimaldab õpilastel viibida väljaspool kooli ja praktiseerida keelt õppekäikudel; nõustab õpilasi individuaalselt;
- hindab keeleõppe tulemuslikkust, viib läbi keeletesti vahetusprogrammi lõppedes teavitab sellest partnereid.

Kui õppur sai õppetöö alguses olnud A2 taseme testis 90-100% õigeid vastuseid, siis soovime õppetöö lõpus teha B1 taseme testi. Kui vähem, siis korrata A2 taseme testi.

A2 taseme testi leiate siit: <http://www.ekk.edu.ee/103339>

B1 taseme testi leiate siit: <http://www.ekk.edu.ee/eksaminandile/eesti-keele-tasemeeksamid/eesti-keele-oskuse-tasemed/eesti-keele-b1-taseme-eksam>

- 4. Erialaõpetaja** tagab vahetusprogrammis osalevate õpilaste erialase väljaõppe, lähtudes koostatud õppekavast.

Saatjakooli erialaõpetaja

- teeb koostööd vastuvõtva kooli erialaõpetajatega, et selgitada käsitletavat teemat, nende mahud, vajalikud eelteadmised ja oskused;
- arvestab eriala-ja praktikaprogrammi koostades partnerkoolide õppekavu, et vahetusõpilased saaksid vajalikku õppematerjali omandada koos vastuvõtva kooli õpilastega;
- tagab, et vahetusõpilased omandaksid vajalikus mahus erialaaineid (vajalik maht sõltub konkreetsest vahetusprogrammist).

- **Vastuvõtjakooli erialaõpetaja** vastutab erialaõppe eest, kontrollib õpitust arusaamist, korraldab testküsitlusi, rollimänge jne. Ta
- teeb koostööd saatjakooli erialaõpetajatega, et leida õppekavade kokkupuutepunktid;
- koostab erialaõppekava;
- õpetab ja nõustab vahetusprogrammis osalevaid õpilasi nii erialaselt kui ka keeleliselt vahetus-ja kokkuvõtva etapi ajal ning praktilial;
- valmistab ette erialaõppematerjalid;
- tagab erialaõppebaaside korrasoleku ning teavitab õpilasi üldistest ohutusnõuetest.

5. Praktika juhendaja ülesanne on korraldada ajakohast ja eesmärgistatud praktikaõpet ning jälgida praktikapäeviku täitmist. Koolipoolne volitatud isik

- sõlmib lepingud praktikaettevõtete ja juhendajatega;
- kooskõlastab tööülesanded;
- kooskõlastab ettevõtetes praktika juhendajate tasustamise. Kulud kooskõlastatakse eelnevalt tellijaga.

6. VAHETUSPROGRAMMI ETAPID

Vahetusprogramm koosneb järgmistest etappidest: ettevalmistus-, vahetus- ja projektitööetapp. Igal etapil on oma eesmärk ning kindel osalejate ring. Vahetusprogrammi lõppeesmärk on saavutada selline praktilise erialakeele tase, mis võimaldaks õpilastel jätkata erialast täiendust eesti keeles ning rahuldaks ka isiksuse olulisemaid suhtlusvajadusi. Õpilase kõne peab saavutama suurema motiveerituse, eesmärgikindluse, argumenteerituse. Õpilane peab suutma kasutada grammatiliselt õigeid ja keerukamaid keelendeid. Keelepraktika ja -õppe tulemusena on õpilased võimelised omandama erialaseid teadmisi, oskusi, vilumusi ja kogemusi ning on suutelised toime tulema võõrkeelses keskkonnas. Samuti on tähtis tutvustada lähemalt eesti kultuuri, tavasid ja kombeid ning Eesti ajalugu.

6.1. Ettevalmistusetapp

Etapi eesmärk on kavandada õpilasvahetust, koostada õppekavad, valida ja hankida õppematerjalid ning leida vahetusõpilased. Põhirõhk on õpilaste keelelisel ettevalmistamisel.

Selleks

- koostatakse saatja ja vastuvõtja koostööna vahetusprogrammi järgnevate etappide täpne kava ning täpsustatakse nii eriala- kui ka keeleõppekava, lähtudes vahetusprogrammi mudelist;
- teavitab saatjakool õpilasi vahetusprogrammist ning korraldab osaleda soovijate valiku;
- komplekteerib saatjakool õpilasrühma või leiab õpilased ja valmistab nad ette nii keeleliselt kui ka erialaselt;
- teeb vastuvõtjakool ettevalmistusi järgmiste etappide korraldamiseks (leiab vahetusõpilastele praktikakohad, eriala- ja keeleõpetajad, ööbimis- ja toitlustusvõimalused, valmistab ette üritused jne).

Etapp valmistatakse ette ja viiakse ellu saatja- ja vastuvõtjakoolis, kohaldades programmi koolitöö korraldusega. Vt. Lisad.

KEELEÕPPE TASAND

Ettevalmistusetapi eesmärk on saavutada keeleoskuse tase, mis võimaldab vahetusprogrammis osaleval õpilasel jätkata tööd vahetusetapis. Õpilasarühma komplekterides määrab saatjakooli keeleõpetaja valikukriteeriumide ja testide tulemuste põhjal õpilaste keeletaseme. Arvestades keeletaset, moodustatakse õpilastest eraldi õpperühmad, kusjuures vahetusprogrammi ei kaasata neid, kelle A2 taseme keeletestides oli õigeid vastuseid alla 60%. Seejärel koostab keeleõpetaja vahetusprogrammi ettevalmistava etapi.

Et vahetusprogrammis on tegemist nii lühi- kui ka pikaajalise õpilasvahetusega, siis sobib lühiajalise õpilasvahetuse puhul tsükliõpe, sest õpetajal pole ajaliselt võimalik kogu pakutavat keeleprogrammi läbi võtta; ta saab valida vaid olulisi ja vajalikke teemasid, et arendada sihtrühma keeleoskust ning koostada valitud teemade põhjal õppetsüklid. Tsüklite arv sõltub vahetusprogrammi ajalisest kestusest. Lühiajalise õpilasvahetuse puhul on mõttekas koostada maksimaalselt kuni 4 õppetsüklit. Ühe tsükli pikkus peaks olema vähemalt 10 tundi. Lühemaid tsükke ei soovitata, sest iga tsükkel peab lõppema mingi suurema kokkuvõtva tööga. Lubatud on koostada ka vähem kui 4 tsükli, seejuures suureneb tsükli õppetundide arv.

Hea keeletasemega rühmas tuleks pikaajalise õpilasvahetuse korral läbi võtta kogu keeleõppekava, kusjuures on lubatud kasutada tsükliõpet või mõnd muud metoodikat. Kehva keeletasemega rühmas ei ole kogu keeleõppekava kohustuslik, keeleõpetaja võib valida pakutavate teemade hulgast sobivad ning koostada rühma tasemele vastava programmi. Sihtrühma testimisel selgus, et erinevatelt erialadelt komplekteeritud rühmas on keeletundides õigem õpetada üldisemaid teemasid (nt tutvuda linna vaatamisväärsuste, ajaloo ja kultuuriga) ning keskenduda vähem erialateemadele.

Ettevalmistusetapi õppekava temaatika on valitud, tuginedes õppijate endi kogemustele, mille kohta õpilastel on juba välja kujunenud mingid teadmised. Keeleõpetus toimub aine või kogemusvaldkondade kaudu. Välja on töötatud neli valdkonda:

- a) eluoluvaldkond: toitumine, riietumine;
- b) sotsiaalvaldkond: kool, ametid, tegevusalad;
- c) kodanikuvaldkond: keskkond, tarbimine;
- d) vaimueluvaldkond: kultuuriüritused, huviobjektid, sport.

Õpetajal soovitatakse õppekava aluseks võttes integreerida koostatavatesse õppetsüklitesse keeleline, kultuuriline, üldarendav ja suhtlev-kogemuslik komponent. Kõik need neli komponenti lähenevad keelele erineva vaatenurga alt, kuid täiendavad ja rikastavad üksteist. Vt. Lisad.

Õppematerjali komplekteerib keeleõpetaja õppekava järgi. Soovitav on kasutada Mare Kitsniku keeleõppekomplekti koolidele. Lisamaterjale võib võtta ka **kutsekeel.ee** kodulehelt.

Keeletunnid võib anda ka keelefirma. Ettevalmistava etapi keeleõpe lõpeb õpilaste testimisega, mille eesmärk on kontrollida õpilaste suhtluspädevust osaoskuste kaudu (lugemine, kõnelemine, kuuldu mõistmine, kirjutamine), lähtudes nõutavast tasemest ning osaoskuste testimise ja hindamise põhimõtetest.

Õpilane viiakse üle vahetusetappi, kui tema osaoskuste õpitulemused on vähemalt 60% A2 taseme skaala protsentuaalsest tasemest. Soovitavalt paigutatakse 60-69% õigeid vastuseid saavutanud õpilased ühte rühma ja 70-100% saavutanud õppurid teise rühma.

ERIALAÕPETUSE JA-PRAKTIKA TASAND

Etapi eesmärk on leida vastuvõtja-ja saatjakooli õppekavade kokkupuutepunktid ning koostada erialapraktika ja -õppeprogramm, lähtudes vahetusprogrammi põhimõttest. See võimaldab vahetusetapis (vahetus)õpilastel õppida koos vastuvõtva kooli õpilastega. Programmi tuleks lisada ka need õppeained, mis õpitaval erialal on vajalikud, kuid mida saatjakoolis pole võimalik õppida (pole vajalikke materjale, puudub tehniline baas).

Kui vahetusprogrammi raames toimub ka praktika, siis tuleb ettevalmistusetapi ajal vastuvõtva kooli esindajal leida vahetusõpilastele praktikakohad. Et ettevalmistavas etapis spetsiaalset praktikaalast väljaõpet ei toimu, siis on tähtis osaliste vaheline koostöö, et selgitada, millised praktikakohad on erialast lähtuvalt kõige õigemad. Oluline on, et ka vahetusõpilased ise teaksid, millise suunitlusega on praktikaettevõtted; nii saavad nad juba enne ülevaate, milliste töödega tuleb kokku puutuda.

6.2. Vahetusetapp

Etapi eesmärk on praktiseerida ja õppida nii keelt kui ka eriala muukeelses keskkonnas. Vahetusetapi korraldab vastuvõtjakool koostöös saatjakooliga. Etapp koosneb kolmest komponendist: eriala-ja keelepraktika keelekeskkonnas, nii eriala-kui ka keeleõpe klassiruumis ning vahetusprogrammi organisatorite korraldatud vaba aja veetmine eestikeelses ja -kultuurilises keskkonnas. Konkreetne kava koostatakse ettevalmistusetapis poolte koostöö tulemusena iga vahetusprogrammi jaoks eraldi, arvestades järgmisi põhimõtteid:

- õppetöö koos praktikaga ei tohi ületada päevas 8 tundi (nädalas 40 tundi);
- läbitav erialakursus moodustab terviku.

Et õpilaste keeletase on erinev, siis on vahetusetapi efektiivsuse huvides soovitatav kavandada praktika ja õppetöö vahekord rühma tasemest sõltuvalt:

- parema keeleoskusega rühmades tuleks põhirõhk panna praktikale ning õppetöö maht ei tohiks ületada 25% päevakoormusest (s.o 6 tundi praktikat ja 2 õppetundi päevas);

- nõrgema keeletasemega rühmades tuleks suuremat tähelepanu pöörata erialasele

keeleõppele ning õppetöö maht võiks olla kuni 50% päevakoormusest (s.o 4 tundi praktikat ja 4 tundi õppetööd päevas).

Kui õpilaste keeletase on sedavõrd nõrk, et ei võimalda efektiivset praktiseerimist, tuleks plaanida kuni nädal (40 tundi) intensiivseks keeleõppeks. Praktika ja õppetunnid võib jagada nii, et alguses on suurem kaal õppetööl ja siis vahekord muutub (nt esimesel nädalal 3 päeva ainult keeleõpet ja 2 päeva 2 tundi praktikat, teisel nädalal iga päev 4 tundi praktikat ja 4 tundi õppetööd ning kolmandal nädalal iga päev 6 tundi praktikat ja 2 tundi õppetööd). Selline töö loob hea õpimotivatsiooni ning on nõrgemate rühmade puhul tunduvalt tõhusam. Nõrkades rühmades on otstarbekas osa erialatundide arvelt õpetada vahetusetapis keelt, sest madala taseme tõttu ei suudeta eriala mõista.

ERIALAÕPETUSE JA -PRAKTIKA TASAND

Etapi eesmärk on võimaldada õpilastel praktiseerida ja õppida oma eriala muukeelses keskkonnas ettevalmistusetapis koostatud õppekavade järgi. Eriala õpetatakse (peamiselt) eesti keeles. Erialaõppes arvestatakse teooria ja praktika seostamise põhimõtet.

Praktika toimub õppebaasides või ettevõtetes. Praktikat suunab praktika juhendaja. Praktika korraldatakse õppetundidena, kusjuures iga tund on sisuliselt ja ajaliselt piiritletud. Et õpe oleks tõhusam, võib kasutada mitmekülgseid õppevorme (individuaaltöö, rühmaõpe või komplekstöö). Oluline on, et õpilased töötaksid tundides kaasa ja et nad saaksid võrrelda end kaasõpilastega ning omandada teadmisi teises keele- ja kultuurikeskkonnas.

Kui õpilane sooritab praktika ettevõttes, sõlmib vastuvõtjakool ettevõttega lepingu, kus on ära näidatud õpilaste arv, praktika aeg, poolte kohustused, juhendajad. Praktika korraldamise üldsoovitused ettevõttes (tehtavate tööde iseloomustus, maht) näeb ette õppekava. Praktikal omandavad õpilased töövilumusi, tutvuvad erinevate töövõtetega, õpivad töökultuuri ning õppeaja ratsionaalset kasutamist.

Praktika vältel täidavad õpilased praktikapäevikut. Et õpilane sooritab oma praktika muukeelses keskkonnas, siis on tõenäoline, et praktika alguses jõuab õpilane teha praktilisi töid vähem kui praktika lõpu poole. Muukeelses keskkonnas kulub palju aega uute erialasõnade omandamisele. Mida rikkam on aga õpilase sõnavara, seda põhjalikumalt saab ta pühenduda praktikale. Päevikus kinnitab andmed ja annab hinnangu töö kvaliteedile praktika juhendaja. Päeviku pidamine aitab õpilastel keskenduda õpitavale materjalile, harjutab end kontrollima ja tehtut analüüsima. Märkmed soodustavad õpitu paremat meeldejätmist ning edendavad õpilaste oskust iseseisvalt töötada.

Vahetusprogrammi elluviimisel on oluline ka praktika koht, milleks on asutus, kus vahendatakse teoorias omandatud teadmisi ja oskusi tootmis- või teeninduspraktikas.

KEELEÕPPE- JA PRAKTIKA TASAND

Keeleõppe eesmärk on omandada ja kasutada erialasõnavara, -väljendeid ja erialakeelt ning õppida ja harjutada ametialast suhtluskeelt. Õpilased omandavad küllalt kergesti erialase sõnavara ja väljendid, kuid märksa raskem on nende jaoks nii erialakeel kui ka ametialane suhtluskeel.

Vahetusetapi edukuse tagab keele- ja erialaõpetaja ning praktika juhendaja tihe koostöö. Keeleõpetaja peaks jälgima, et eriala- ja praktikatundides õpetatav erialakeel vastaks keelenormidele. Õppetundides käsitletakse põhiliselt sotsiaal- ja kultuureemasid ning arendatakse kõiki osaoskusi. Kuulamisoskuse arendamiseks kuulatakse autentseid tekste, õpilase, õpetaja, giidi jutustust õppekäigul, raadio- ja telesaateid. Kõnelemisoskust arendavad dialoogid, monoloogid, intervjuud, vestlused, rollimängud, situatsiooniülesanded jm. Lugemisoskuse arendamiseks loetakse erialaseid ajalehetekste, erialaõpikuid, keelekursuste materjale. Kirjutamisoskus areneb ametikirju, avaldusi, elulookirjeldusi, töölepinguid jne koostades.

Keeleõpetaja annab hinnangu õpilaste keeleteadmiste kohta ettevalmistusetapis (vastavalt testide tulemustele) ning koostab vahetusetapi keeleõppekava. Teadmiste tasemelt ühtlustunud vahetusrühm jaotatakse rühmadeks, et valmistuda projektitööd tegema. Rühmas on eesti ja vene keelt valdavad ning üht eriala õppivad õpilased – nii saavad eestlased aidata muukeelsetel keeleküsimusil lahendada.

Õpetaja juhendamisel seatakse projektitöö eesmärgid, leitakse ülesanded, õppevormid ja –materjalid, määratakse töö maht ning kulutatav aeg. Igas rühmas jaotatakse õpilastele ülesanded ja vastutus.

Õpitakse vahetuskooli või keelefirma ruumides, õppekäikudel, raamatukogus. Õpetaja nõustab õpilasi ning annab nende tegevusele hinnangu (vt projektitöö etapp).

KULTUURIPROGRAMM JA VABA AEG

Kultuuriprogrammi ja vaba aja läbimõeldud ja mitmekülgne kavandamine muudab vahetusprogrammi huvitavaks ning aitab saavutada seatud eesmärke. See on oluline osa vahetusprogrammist. Soovitame:

- osa võtta kohalikest (linna- ja maakonna) üritustest;
- organiseerida spordi- ja meelelahutusüritusi koos vastuvõtvakooli õppuritega;
- käia kultuuriüritustel - teatris, näitustel, muuseumides jne.;
- leida eesti perede külastamise võimalusi;

- tutvuda kohalike vaatamisväärsustega;
- jälgida rahvakalendrit ja tähistada seal märgitud tähtpäevi;
- tutvuda noortekeskuste poolt pakutavate võimalustega;
- tutvuda rahvakommete ja traditsioonidega.

VAHETUSETAPI TEGEVUSTE ÜHITAMINE

Eeldades, et vahetusprogrammis on pearõhk keelepraktikal, tuleks teooria ja praktika suhe lõplikult määrata siis, kui on teada õpilaste keeletase. Nõrgemate õpilasarühmade puhul tuleks soovitada õppetööd hommikul ajal ja sellele järgnevat praktika.

Vaba aja programmi tuleks siduda keeleõppega. See võimaldaks täiendada õpilaste sõnavara, muudaks vabale ajale kavandatud üritused arusaadavamaks ning annaks ühtlasi hea võimaluse õpitud sõnavara kinnistada.

- Kui õhtul tähistatakse mõnd kalendripüha, siis võiks sel päeval keeletunnis kõnelda eesti rahvakalendri tähtpäevadest ning rahvakommetest.
- Loovalt tuleks läheneda vastuvõtivate koolide võimalustesse ning neid julgelt kasutada. Kui koolis on kunsti-või käsitöösakond, võiks koos valmistada rahvakalendripühade atribuutikat; õppekõikide olemasolu korral saaks valmistada rahvuslikke pühadetoite jne.
- Kui on võimalus käia mõnes (turismi)talus, siis võiks enne keeletunnis rääkida eesti taludest, talukommetest, -toitudest jne.
- Kui saab minna sauna, võiks tunnis omandada sellekohase sõnavara (nt pese selga, viska leili, anna vihta jne).
- Enne kohalike vaatamisväärsustega tutvumist tuleks rääkida neist keeletunnis, tähtsamad sõnad üles märkida ning neid giidi selgitusi jälgides abimaterjalina kasutada.
- Enne teatriskäiku võiks tutvustada etenduse autorit ja temaatikat, soovitada usutleda näitlejat jne. Sama meetodikaga tuleks valmistuda ka spordi-või kultuuriüritusteks.

6.3. Projektitöö etapp

Etapi eesmärk on kinnistada vahetusõpilase teadmisi ning hinnata tema tegevust. Kõik vahetusprogrammi läbinud saavad tunnistuse. Projektitöö etapi valmistab ette ja viib ellu vastuvõtjakool koostöös saatjakooliga.

Projektitöö etapp koosneb kolmest osast: vahetusetapi tegevuste analüüs ning tulemuslikkuse mõõtmine (praktikapäevikud, keeletestid); erialane projektitöö ja selle kaitsmine; lõpetamine ning kokkuvõtete tegemine (tunnistused, tagasiside).

Vahetusprogrammi projektitöö etapis võiks õpetajate rühm õpilasi kaasates koostada ühise ainekava, tunnid koos ette valmistada ning ühiselt õppetööd juhtida. Kõike seda võimaldab **projektitöö koostamine**, mis seob kaht või enamat õppeainet. Vahetusprogrammi puhul on need eesti keel ja erialaaine. Plaani koostades tuleb igaks õppepäevaks kavandada konkreetne teema. Näiteks võiks üks päev olla lugemispäev, mil põhirõhk on nii erialase kui ka keelealase kirjanduse lugemisel ja läbitöötamisel. Seda võib teha peale klassiruumi lugemissaalis või töötab õpilane näiteks raamatukogust laenatud raamatuga õpilaskodus, teades, et tema tegevust kontrollivad pärast õpetaja, õpetajate rühm või teised õpilased. Sel päeval võib korraldada ka viktoriine, võistlusi, kutsuda külla erialaspetsialiste. Eriala-ja keeleõpetaja abistavad ning nõustavad õpilasi projektitöö tegemise ajal.

Töövormidest võib kasutada individuaal-, paaris-, klassi- või rühmatööd. Viimast võiksid koos teha eesti ja vene keelt valdavad õpilased, et eestlased saaksid muukeelseid õppureid abistada. Et rühmatöö ei kujuneks ainult eesti õpilaste tööks, tuleb keeleõpetaja(te)l anda eesti keelest erineva emakeelega õpilastele individuaalseid kontrollitavaid ülesandeid ning sõnavara projektitööks.

Projektitöö tegemise soovitatav käik:

- 1) aineplaani koostamine (keel ja eriala koos);
- 2) teema valimine (üldteema ja alateemad) seostatult erialaga;
- 3) eesmärgi seadmine;
- 4) probleemi(de) sõnastamine;
- 5) rühmade moodustamine;
- 6) tegevuskava koostamine;
- 7) ülesannete jaotamine;
- 8) töö projektiga:
  - ajurünnak võtmesõnade leidmiseks;
  - materjalide soetamine ja läbitöötamine;
  - arutlemine;

- probleemide lahendusvariantide leidmine;
- otsuste tegemine;
- töö lõpetamine;
- töö vormistamine.

Järgnevalt tutvustame mõningaid projektitööde võimalusi.

1. Turismikorralduse erialal valmistavad õpilased ette valmisreisi piirkonnas, kus vahetus toimub; sihtrühm on vahetusõpilased. Projektitöö koosneb järgmistest etappidest: materjali otsimine, valimine ja töötlemine (konsulteerib erialaõpetaja), töö kirjutamine (nõustab erialaõpetaja) ja esitluseks valmistumine (konsulteerib keeleõpetaja), reisi korraldamine, s.o projektitöö esitlus (hindab kogu rühm).

2. Kokaeriala õpilased valmistavad vahetusprogrammi lõpetamise päeval piduliku lõunasöögi arvestades erinevate kultuuride köökidega. Projektitöö koosneb järgmistest etappidest: menüü koostamine, eelarvestamine ja töö kirjalik vormistamine (nõustavad eriala-ja keeleõpetaja); lõuna valmistamine (konsulteerib erialaõpetaja); pidulik lõunasöök (hindab kogu rühm).

3. Ärikorralduse, müügitöö, kaubanduse ja paljude teiste erialade õpilastele sobib näiteks projektitöö "Toidukaupade sortimendi ja hinnataseme uuring". Et selle töö sõnavara on lihtne, siis saavad sellega hakkama ka nõrgema keeleoskusega õpilased, samas on järelduste tegemine huvitav just parema keeleoskusega õpilastele. Töö koosneb järgmistest etappidest:

- 1) sissejuhatus -võimaldab omandada projektitööks vajaliku sõnavara ja analüüsi oskuse (nõustab keele- või erialaõpetaja);
- 2) sortimendi uuring -tööjuhendi järgi tehakse osa tööd klassis (nõustab erialaõpetaja) ning osa kauplustes, et koguda andmeid (iseseisvalt);
- 3) hinnataseme ja kaubakülluse uuring osa tööd tehakse klassis ning osa kauplustes, kust kogutakse andmeid;
- 4) töö kirjalik vormistamine ja lõppjäreldeuste tegemine.

Vahetusprogrammis osalenud õpilasele võib vastuvõtjakool väljastada ka **tunnistuse**, kus on näidatud:

- 1) keele-ja erialaõppe maht;
- 2) praktika maht;
- 3) projektitöö maht ja teema.

Kui programmi elluviijad peavad vajalikuks, siis võib eelnimetatud tööloike hinnata ka vabalt valitud skaalal (hinded, pallid, tähised jne).

7. EELARVE KOOSTAMISE JUHEND

Kuna vajadused ja võimalused on iga vahetusprogrammis osaleva kooli puhul erinevad, siis kindlat eelarvemudelit ei ole ette antud. Eelarve kava koostamisel tuleb lähtuda vahetusprogrammi kavast, arvestades kõiki võimalikke kulusid. Oluline on teada, et raha ei kanta üle koolide arvele, vaid tellija tellib kõik vajalikud teenused ise.

Iga vahetusprogrammi jaoks koostatakse eraldi eelarve, arvestades kehtivaid hindu ning konkreetseid partnereid. Eelarvet koostades tuleks arvestada järgmisi üldpõhimõtteid:

- a) õppematerjali kulu ei tohiks ületada 20% vahetusprogrammi maksumusest
- b) õpetajate ja praktika juhendajate töötasudeks arvestada umbes 25% programmimaksumusest;
- c) projekti koordineerimiseks arvestada lisaks 20% õpetajate ja praktikajuhendajate töötasudest;
- d) muudeks kuludeks (kontorikulu jm) arvestada kuni 10% kõigist kuludest.
- e) Erinevad kululiigid märgitakse eraldi real. Arvestades kulutusi rühma kohta, tuleb kindlasti märkida ka rühma suurus.

Soovitav on koostada eelarve vahetusprogrammi etappide kaupa, et saada täpsem ülevaade ning tagada, et kõik kulutused on kirja pandud.

Eelarvet koostades arvestatakse vajaduse korral ka lisakulusid:

- a) lähetuskulud (sõidukulud, majutus, päevarahad jm), kui keeleõpetaja lähetatakse vastuvõtvast koolist või kui saatja-ja vastuvõtjakooli esindajad peavad vajalikuks kohtuda;
- b) kui kasutatakse keelefirma teenuseid;
- c) kui renditakse õppeotstarbel ruume või töövahendeid väljastpoolt kooli.

Eelarvet koostades tuleb arvestada järgmisi asjaolusid:

- a) kui vahetusprogramm kestab pikemat aega, siis ei too see tavaliselt kaasa eelarve mitmete kuluridade proportsionaalset kasvu, seega muutub programmi päevamaksumus odavamaks (nt on olemas õppevahendid, õpilaskodu pikemaks perioodiks maksab ühele inimesele vähem jne);
- b) plaanides vahetusprogrammi õppetööd suuremas mahus, muutub programm odavamaks, sest praktika juhendamine on oma individuaalse iseloomu tõttu õppetööga võrreldes kallim;

- c) võimaluse korral tuleks sisse kalkuleerida vastuvõtjakooli õpilaste (nn tugiisikute) osalemine üritustel, mida on vaja programmi eesmärke silmas pidades;
- d) täpse vahetusprogrammi kava olemasolu korral on võimalik kalkuleerida täpselt nii ürituste kui ka sõidu-, majutus-ja toitlustuskulud ning kultuuriprogrammidele tehtavad kulutused.

Olenevalt koolidevahelisest kokkuleppesst võivad vahetusõpilased ise maksta osa oma kuludest, see suurendab õpilaste vastutust ja õpimotivatsiooni. Sõltuvalt projektist võib pikaajaliste vahetusprogrammide osaline finantseerija olla ka saatjakool.

Lähtuvalt kogemustest ja ekspertide arvamusest on siiski soovitatav jälgida järgmisi proportsioone:

- a) ettevalmistusetapi maksumus peaks jääks vahemikku 10-15% programmi kogumaksumusest;
- b) vahetusetapi maksumus ei tohiks ületada 45-55% programmi kogumaksumusest;
- c) kokkuvõtvas etapi maksumus ei tohiks ületada 35-40% programmi kogumaksumusest.

8. VAHETUSPROGRAMMI TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kogu vahetusprogrammi tulemuslikkust on võimalik hinnata keelemapi, projektitöö, praktikapäeviku ja tagasisideküsitluse tulemuste põhjal. Lisaks esitavad kõik programmis osalenud õpetajad oma hinnangu programmi parendamise kohta.

Keelemapi täitmine näitab õppuri keelelist arengut nii üldkeele kui erialakeele osas.

Keelemapp jääb õppurile ning võib olla ka edaspidi heaks abivahendiks keelelise arengu jälgimisel. Keelemapi täitmist selle programmi raames kontrollib keeleõpetaja.

Õppurid peavad teadma, et keelemapp on üks vahend nende tegevuse hindamisel. Õpilastele tuleb tutvustada ka hinnanguskaalat:

- **väga hea** - keelemapp on sisutihe; mapis võivad olla mitte eriti olulised kirjavead; õpilane on iga päev tegelnud mingi keeleprobleemiga, et omandada keele-ja erialaoskusi; mapp on vormistatud korrektselt, käekiri on korralik, mahakriipsutusi pole, on kasutatud illustreerivat materjali;
- **hea** -sisu on arusaadav; võib esineda üksikuid raskesti mõistetavaid sõnu või väljendeid; mõnele õigekirjaveale vaatamata on väljendusviis mõistetav; mapi sissekanded on üldiselt korrektsed, käekiri loetav, võib ette tulla üksikuid mahatõmbamisi;

- **keskpärane (rahuldav)** -sisu on mõistetav, võib esineda käändelõpu-, pöördelõpu-või sõnajärjevigu, ma- ja da- infinitiivi ebaõiget kasutamist, reksioonivigu; mappi on täidetud enam-vähem loetava käekirjaga, aga ei ole eriti korrektne;
- **nõrk (mitterahuldav)** --mappi ei ole üldse täidetud või on täidetud puudulikult, kusjuures suur osa keelenditest on vigased.

Projektitöö näitab õpilaste erialast ja keelelist arengut. Selline töö võimaldab töötada väiksemates rühmades ja nõustada õpilasi individuaalselt.

Tagasisideküsitlus mõõdab kogu vahetusprogrammi tulemuslikkust, lubades programmi edaspidi veelgi täiustada ja parandada. Üldhinnang vahetusprogrammile kujuneb seega vahetuskooli ja saatjakooli keeleõpetaja, erialaõpetaja, koordinaatori ning õpilaste hinnangutest. Soovitatav on tagasisidet küsida ka vahetuskooli õpilastelt, kes on osalenud vahetusprogrammi tegevustes.

9. SOOVITUSED JA NÕUANDED

Sellesse peatükki on talletatud eelmise programmiperioodi vahetusprogrammi rakendajate kogemusi ja nõuandeid, ekspertide ja programmis osalejate ettepanekuid ning arvamusi. Mõned tähelepanekud on kajastatud ka eelmistes osades. Nõuanded on soovituslikud ning pole välistatud, et need mõnes teises situatsioonis teistsuguse tulemuse annavad. Siin kirjutatu peaks andma ülevaate programmi korraldamise ohtudest ning eduelamustest.

Vahetusprogramm ei paranda mitte ainult keeleoskust, vaid hästi on rakendunud ka programmi avaram eesmärk – vähendada barjääre eestlaste ja eesti keelest erineva emakeelega inimeste ning elupiirkondade vahel. Vahetusrühmas osalenud õpilased ei olnud valdavalt varem selles Eesti piirkonnas käinud, kus nad vahetusprogrammi ajal elasid. Õpilastel oli kujunenud mõne piirkonna kohta negatiivne eelarvamus. Saadud positiivset kogemust jagasid nad ka oma koduste ja kaaslastega.

Ettevalmistusetapi oluline komponent on vahetusprogrammis osalejate keeletest, mis peab tagama ühe vahetusrühma võimalikult ühtlase keeletaseme. Samas saab vastuvõtva kooli keeleõpetaja testi põhjal ülevaate vahetusõpilaste keeletasemest. Keeletaseme ühtlustamiseks tuleb õppida keelt intensiivselt. Kui sellele vaatamata on vahetusetappi minev rühm siiski erineva keeletasemega, peab vastuvõttev kool tegema nõrgemate õpilastega rohkem individuaaltööd, et rühma tase võimalikult kiiresti ühtlustuks. Parema keeletasemega vahetusõpilaste rühm võib olla ebahütlasem, sest nende hea keeletaseme tõttu on selle

liikmetel eeldus saada vastuvõtvast koolis iseseisvalt hakkama, nende keeletundide osakaal on väiksem ning nad on valdavalt praktilal või erialatundides.

Vähese keeleoskusega rühma puhul soovivad kogemustega vahetusekorraldajad asendada erialane teoreetiline õpe (täielikult või osaliselt) praktilistel näidetel põhineva õppega, mis tekitab õpilastes motiivi omandada suhtluskeel kiiremini. Praktika asemel töökohas, võiks teha õppekäike praktikaettevõtetesse. Väga hästi on õpilased vastu võtnud rollimänge, situatsiooniülesandeid, dispuute.

Programmi korraldamist lihtsustab, kui rühma kuuluvad ühe eriala õpilased, veel parem, kui ühelt kursuselt, sest nii saab vahetusprogrammi rakendamiseks leida parema aja. Praktikas on näiteid, kus ühte rühma kuulusid õpilased nii esimeselt kui ka teiselt kursuselt ning osal oli programm praktika ajal, teistel õppe ajal, mis tähendas õppeainete tagantjärele vastamist. Samas on sellisel juhul ka erialateadmiste tase erinev ning kokkuvõtteks on raske saavutada parimat tulemust.

Õpilasarühma suurus sõltub konkreetsest vahetusprojektist. Rühma suurus kavandades tuleb muu hulgas arvestada ka seda, et liiga suurtes rühmades suhtlevad vahetusõpilased rohkem omavahel ning keeleõppe tulemuslikkus on vähene. Domineerib arvamus, et mida väiksem rühm, seda tõhusam õpe. Samas ei tohi unustada, et väikese rühma korral on vahetusprogrammi kulud ühe õpilase kohta üldjuhul suuremad (eriti ekskursiooni- jms kulud). Osade erialade (nt turismikorraldus) on just seetõttu õigustatud suuremad rühmad.

Vahetusprogrammi aega kavandades tuleb jälgida, et programm ei põhjustaks õpilasele probleeme oma koolis. Praktikas on näiteid, kus õpilasel tuleb pärast vahetust hakata õiendama õppekavas tekkinud võlgnevusi, kuigi samal ajal oleks ta võinuks need ained omandada vahetuse ajal. Eelistada tuleks võimalust, kus õpilane saab vahetuskoolis erialateadmisi, mida hiljem saatjakoolis arvestatakse. Nii võiks vahetusprogrammi projektitööd saatjakoolis arvestada kursusetööna või vastava erialaaine arvestustööna, samuti võiksid õpilased vahetusprogrammi ajal sooritada keelearvestuse või – eksami. Parimaks võimaluseks peetakse saata õpilased vahetuskooli õppima saatjakoolis toimuva praktika ajal.

Programmis osalenud õpilaste stabiilse õppetöö tagamiseks tuleb vahetusprogrammi lõppedes anda õpilasele kindlasti tunnistus, kus on kirjas vahetuse jooksul omandatud õppematerjal. Saatjakool peab seda tunnistust arvestama õppeprogrammi täitmise osana.

Kindlasti tasuks praktikas rakendada sellist õpilasvahetuse varianti, kus õpilane läbib vahetuskoolis terve mooduli (perioodi, tsükli). Eriti sobib see venekeelsest keskkonnast eestikeelsesse minevate õpilaste puhul.

Et programm õnnestu, tuleb suur tähelepanu pöörata vahetusprogrammi kavale ja ettevalmistusetapile. Praktikas jääb ekspertide arvates ettevalmistusetapp oodatust nõrgemaks. Ettevalmistusetapis peab vastuvõttev kool saama infot vahetuses osalevate õpilaste valiku, erialateadmiste ning varem läbitud õppeprogrammi kohta. Võimaluse korral soovitakse ettevalmistusetapis osaleda ka vastuvõtva kooli keeleõpetajal.

Vahetusõpilaste erialaõpe tuleks korraldada koos vastuvõtva kooli õpilastega, sest selline moodus annab parima tulemuse. Praktikas on erialatunnid olnud õpilastel eraldi, põhjuseks ilmselt mugavam töökorraldus. Kui programmis osalevate õpilaste keeletase on nõrk (ei jõuta jälgida tunnis toimuvat), on häiritud ka vastuvõtva kooli õpilaste tund. Probleemi lahendamiseks võib rakendada nn tugiõpilaste või tugiõpetajasüsteemi. Näiteks on erialatunnis õpilastele abiks keeleõpetaja; erialatunnis plaanitava teemaga seotud sõnavara omandatakse varem keeletunnis (eeldab õpetajate koostööd). Samas tuleb veel kord rõhutada, et erialaõpe on oluline just tugevama keeletasemega õpilaste vahetusprogrammides, teiste puhul tuleks keskenduda eelkõige keeleõppele.

Praktikas on projektitöö koostamisel edukaks osutunud rühmatöö, milles kõrvuti vahetusõpilastega osalevad ka vastuvõtva kooli õpilased.

Tähtis osa vahetusetapis on kultuuriprogrammil ja vaba aja sisustamisel, mis tuleb siduda keeleõppega. Kultuuriprogramm on kõige atraktiivsem osa kogu projektist. Programmi kavandamisel on oht, et sellele pööratakse liiga suurt tähelepanu. Kultuuri- ja vaba aja programm peab olema proportsioonis vahetusprogrammi teiste osadega, see ei tohi olla ülepaistunud.

Vaba aja tegevustes osalemine peaks olema õpilastele vabatahtlik, ei ole otstarbekas sisustada kogu nende vaba aega. Mõni õhtu või puhkepäev võiks olla täiesti üritustevaba, et õpilane saaks ise oma tegevust planeerida. Praktikas on näiteid, kus õpilased soovisid just sellist vaba aega rohkem.

Kultuuriprogrammi ja vaba aja sisustamisel tuleks maksimaalselt hõivata vastuvõtva kooli õpilasi. Probleemiks on olnud kohalike õpilaste vähene kaasamine vaba aja üritustesse. Vaba aeg on üldjuhul hästi korraldatud ning põhjalikult sisustatud nii kultuuriliselt kui ka sportlikult, kuid kahjuks osalevad neis vastuvõtvast koolist peamiselt projektijuht ja/või õpetaja/klassijuhataja. Vastuvõtva kooli õpilaste kaasamiseks tuleb programmi eelarves arvestada ka neid kulusid, mille võib võtta vastuvõtva kooli või vahetusprogrammi eelarvest või maksavad õpilased ise kas osaliselt või täielikult.

Vahetusprogrammi eelarvet kavandades tuleb ebaõigluse vältimiseks arvestada koolis kehtivaid üldaluseid ja hinnakirju. Vahetusprogrammi eesmärk ei saa olla koolile lisatulu teenimine.

Erinevaid arvamusi on ka õpilaste majutamise kohta. Kas õpilased peaksid elama koos, kas kohalikud koos programmis osalejatega või mitte? Et vahetusprogrammis osalemine on vabatahtlik, siis tuleb lähtuda õpilase soovist. Õpilasi on majutatud õppeasutuse ühiselamuses ning valdavalt on nad soovinud ööbida kaasõpilastega ühes toas. Ekspertide arvates annab parima tulemuse, kui vahetusõpilane elaks peres, kus on teine keelekeskkond või ühiselamus näiteks vene keelt kõnelev tüdruk eesti keelt kõnelevate tüdrukutega ühes toas (nt tugiõppuritega). Kui õpilased on nõus ja koolil on selleks võimalused, tuleb rakendada sellist varianti.

Õpilaste omavaheliste kontaktide tõhustamiseks võiks õpilased kokku viia juba ettevalmistusetapis (nt külaskäik saatjakooli). Võõrustajatena tekiks tulevastel vahetusõpilastel vastuvõtjakooli õpilastega kindlasti head suhted. Sellise kohtumise organiseerimine mõjuks potentsiaalsetele tugiõpilastele motiveerivalt, samuti aitaks paremini mõista vahetusprogrammi üldeesmärke ja integratsiooni tervikuna. Vahetusõpilastel kaoks hirm võõra keskkonna ees ja nad oleksid meelsamini nõus vahetusprogrammi ajal elama vastuvõtjakooli õpilastega ühes toas (praktika on näidanud, et just nii tekivad püsivad kontaktid ja õpitakse keelt kõige paremini).

Selleks, et kavandada vahetusprogrammi, mis toimiks sujuvalt ka praktikas, peavad saatja- ja vastuvõtjakool enne vahetusprojekti koostamist ühiselt läbi arutama poolte vajadused ja võimalused, millest lähtudes lepitakse kokku projekti eesmärk, sihtrühmad, vahetuse aeg, programm, eelarve, osalejate ülesanded jne. Võimaluse korral tuleb projekti koostades arvestada ka vahetuses osaleda soovivate õpilaste ootusi ja ettepanekuid.

LISAD

LISA 1

KÜSITLUSLEHT VÕIMALIKE VAHETUSÕPILASTE LEIDMISEKS

Kui Sul on soov parandada oma erialase eesti keele oskust ja Sa soovid osaleda vahetusprogrammis, siis ole hea ja vasta järgmistele küsimustele.

1. Mis on Sinu nimi?

.....

2. Millal oled sündinud?

.....

3. Kus Sa oled sündinud (riik, regioon)?

.....

4. Mis on sinu emakeel?

.....

5. Millise kooli ja mis aastal Sa lõpetasid?

.....

.....

6. Kelleks Sa õpid?

.....

7. Kus Sa õpid?

.....

8. Millised on Sinu hobid?

.....

.....

9. Mitu aastat oled õppinud eesti keelt?

.....

10. Millist keelt Sulle meeldib õppida (eesti, inglise, saksa või mõnda muud keelt)?

Miks?.....

.....

.....

.....

11. Kas Teil on kodus eesti-vene ja vene-eesti sõnaraamatuid?

.....

12. Kas Teil on kodus eesti-või venekeelset kirjandust Eesti ja eestlaste kohta? (Too näiteid)

.....

.....

13. Kas oled rahul oma saavutustega eesti keele õppimisel?

Kui ei ole, siis miks? Vastake 5 pallisüsteemis, kusjuures hinne "1" tähendab „üldse ei ole“ ja hinne "5- olen väga rahul“

.....

.....

.....

14. Kuidas suhtutakse Teie peres eesti keele õppimisse?

.....

.....

15. Kes Teie peres õpib eesti keelt ja kus?

.....

16. Kustkohast saad infot Eestis toimuvate sündmuste kohta? (ajalehtedest, televisioonist, raadiost, tuttavate kaudu vm.) Palun täpsusta, millised ajalehed või infokanalid.

.....

.....

17. Kas Sul on sugulasi, sõpru või tuttavaid, kellega Sa suhtled eesti keeles? Tooge mõni näide.

.....

18. Millised on Sinu tulevikuplaanid?

.....

.....

19. Kas ja kui tihti Sa tarbid:

alkoholi .....

narkootikume .....

20. Miks sa tahad osaleda vahetusprogrammis?

.....

.....

.....

KOGEMUSLIKU ÕPPETSÜKLI KOOSTAMISE PÕHIMÕTTED

Kogemusliku õppetsükli **eesmärk/ülesanne**:

- 1) nõuab alati tulemust kas suulises, kirjalikus või mõlemas vormis;
- 2) peab saama kohandada kõigile õpilastele;
- 3) peab olema vormistatud nii, et õpilane teaks, mida tuleb tsükli jooksul teha ja mis peab tsükli lõpuks valmis olema; mida peaks omandama (õpieesmärgid);
- 4) peab olema üles ehitatud astmeliselt.

Isikupärastamine. Õppetsükkel peab tuginema õpilaste kogemustele.

Autentsed materjalid. Igal tasemel õppija peab saama kasutada autentseid võõrkeelseid materjale.

Metoodika. Sobib individuaaltöö, paaritöö, rühmatöö, ühisõpe.

Hinnangu andmine. Õppetsükkel peab sisaldama mitmesuguseid hindamisvõimalusi, nagu enesehinnang, üksteise hindamine, õpetaja hinnang.

LISA 3

ABIMATERJAL „KUIDAS KOOSTADA SUHTLEV-KOGEMUSLIKKU ÕPPETSÜKLIT“

Suhtlev-kogemuslik õpetus toimub aine- ja kogemusvaldkondade kaudu, kusjuures õppematerjal on organiseeritud õppetsüklite kaupa. Kogemusvaldkonnad (temaatika) on määratud keeleõppekavas. Õpetaja sõnastab kogemusliku ülesande, mille õpilased peavad õppetsükli lõpus täitma. Kogemuslik ülesanne on mingi suurem konkreetne suuline või kirjalik töö, mille tegemiseks peavad õpilased täitma lühemaid või pikemaid ülesandeid. Selle ülesande lahendamine eeldab teatava sõnavara ja grammatika tundmist.

Igal õppetsükli on algus (ajurünnak, motiveerimine, eesmärgi seadmine), keskosa (õpilaste mõtestatud tegevus, mille käigus nad omandavad keelt ja saavad teadmisi) ning lõpp (seatud eesmärk või ülesanne on lahendatud ja esitatakse tulemus).

Esimeses astmes äratakse õpilastes huvi teema vastu ja motiveeritakse neid oma teadmisi täiendama ning tutvustatakse lõppeesmärki. Õpilased otsustavad koos õpetajatega, mida oleks vaja keelest õppida ning mida tuleks teha, et eesmärgile jõuda.

Järgnevates astmetes saavad õpilased infot teema kohta ning valivad sobiva osa ülesande tegemiseks; rakendatakse rühma- ja paaristööd. Vajalik on õppevahendite olemasolu.

Enne õppetsükli lõpetamist esitavad õpilased oma versiooni ülesannetest, mis oli lõppeesmärgiks seatud. Viimase sammuna arutlevad õpilased selle üle, milliseid uusi teadmisi nad said, milliseid keelelemente õppisid, millised meetodid olid kõige paremad.

Iga õppetsükkel sisaldab kõrgtasemel suhtlust, kogemusliku, kultuurilist, üldarendavat ja keelelist aspekti. Algtasemel on pearõhk eluolu-, sotsiaal- ja vaba aja valdkonnal. Kesktasemel see temaatika jätkub, kuid järk-järgult lisanduvad vaimuelu- ja kodanikuvaldkond. Mida kõrgem tase, seda pikem tsükkel tuleb kavandada. Kesktasemel tuleb laiendada kultuuri käsitlemist kultuuri uurimisele. Õpilased peavad olema võimelised arutlema keele, kultuuri ja keeleõppe üle. Kõrgtasemel peab keelt omandama autentsete materjalide alusel; suuremat tähelepanu tuleb pöörata õigele keelekasutusele.

Sõltuvalt keele õppimise eesmärgist tuleb õppetsükklisse kavandada ühtesid või teisi osaoskusi – kuulamist, kõnelemist, lugemist, kirjutamist.

NÄIDISÕPPETSÜKKEL “INIMENE, KODU, ELUKESKKOND JA KULTUURILUGU”

Teema: Mina ja minu kodukoht.

Kogemuslik ülesanne (eesmärk): Tutvuda kodukohaga, koostada selle kohta ülevaade, anda välja reklaamvoldik ning õppida oma kodukohast jutustama.

Aeg: Õppetsükli pikkus on 44 tundi.

Tunde	Eesmärgi saavutamiseks läbitavad astmed	Tegevused
2	1. Vestlus kodu kohta – oma kodu kirjeldamine, kodu turvalisus, vanemad, õed, vennad. Uue kodu loomine – kuhu, kellega, sisustus jm.	Vestlemine
3	2. Lugemispalad linna- ja maakodust. Kumb on parem, kas linna- või maakodu, või on asukoht tähtsusetu, võib-olla on midagi muud hoopis tähtsamat? Arutlemine, mida huvitavat võiks rühmakaaslastele jutustada.	Lugemine Rääkimine
2	3. Ilmakaarte meenutamine. Eesti maakonnad, suuremad linnad, järved, jõed, metsad, sood jne. Kaardilt õpilase kodumaakonna leidmine. Kes on naabrid?	Vestlemine
4	4. Kodukoha ja selle looduse kirjeldamine ning puhkamisvõimaluste tutvustamine. Lühiteksti koostamine, piltide põhjal jutustamine. Vigade parandamine.	Rääkimine Kirjutamine
4	5. Kodukoha ilm eri aastaegadel. Ilmateade. Mõne pala lugemine ja kassetti kuulamine.	Lugemine Kuulamine
1	6. Millega tegelevad kodukohas inimesed? Ajurünnak. Tegevusalade leidmine ja skemaatiline kujutamine.	Vestlemine Kirjutamine
4	7. Kodukoha ajaloolise arenguga seotud tähtsamad	Lugemine

	sündmused. Tuntuid isikuid kodukoha ajaloos. Info leidmine, sisu refereerimine. Võimaluse korral kohtumine ühe ajaloosündmusest osavõtnuga.	Kuulamine Vestlemine Kirjutamine
4	8. Kodukohaga seotud laulu või luuletuse õppimine või ise kirjutamine.	Lugemine Kuulamine Päheõppimine Laulmine
4	9. Kodukoha traditsioonid. Kohalikust ajalehest artiklite leidmine, lugemine ja sisu refereerimine. Raamatukogus töötamine.	Lugemine Kirjutamine
6	10. Kodukoha üldülevaate struktuuri läbitöötamine, ülesannete jaotamine ja ülevaate koostamine. Rühmatöö. Vigade parandamine. Jutustama õppimine.	Arutlemine Vestlemine Kirjutamine Jutustamine
6	11. Reklaamvoldiku struktuuri läbimõtlemine ja arutus. Parima sisuvariandi selgitamine. Reklaamvoldiku koostamine. Nime leidmine. Reklaam oma koolile. Rühmatöö.	Arutlemine Vestlemine Kirjutamine
1	12. Reklaamvoldiku esitlemine. Parima voldiku selgitamine.	Arutlemine Vestlemine Kirjutamine
2	13. Teejuhiks olemine kodukoha tutvustamisel ja vaatamisväärsustest jutustamisel. Vigade parandamine. Õppekäik.	Rääkimine Vestlemine
1	14. Arutus õpitu üle – mida uut õpiti, mis oli töös positiivne, mis negatiivne? Hinnangu andmine.	Vestlemine

ETTEVALMISTUSETAPI KEELEÕPPEKAVA NÄIDIS

Eesmärk on avardada õpilaste teadmisi ja omandada suhtlusolukordades kogemusi, et töötada ainevaldkondade piires vahetusetapis.

1. Inimene ja elukeskkond
  - Mina ja minu kodukoht. Minu kodu. Turvaline kodu. Oma kodu loomine.

2. Inimene ja kultuurilugu.
  - Turism. Kodukoha vaatamisväärsused. Tee juhatamine kodukoha huvi- ja loodusobjektide juurde. Giiditeksti koostamine ekskursioonide korraldamiseks. Reklaamvoldiku koostamine kodukoha matkamarsruutidest, puhkamis- ja sportimisvõistlustest, teenustest jm.
  - Kodukoha kultuuriloo tutvustamine. Kirjanikud, kunstnikud, muusikud, kelle elu ja looming on seotud kodukohaga.
  - Kodukoha ajaloolise arengu tähtsamaid sündmusi ja tuntuid isikuid.

3. Inimene ja puhkus. Puhkamisvõimalused kodukohas. Massiteabevahendid infoallikadena teabe hankimisel puhkamisvõimaluste kohta.
  - Kultuuri- ja meelelahutusüritused. Ürituste reklaami lugemine, kuulamine. Teatris, muuseumis, galeriis, näitustel, kontserdil või kinos käimine. Arvamuste avaldamine.
  - Tuntud kultuuritegelasi kodukohas. Populaarsed spordialad. Teabe hankimine kohalike spordiürituste kohta. Osavõtt spordiüritustest. Minu spordiharrastused ja suhtumine sporti.

4. Inimene ja inimene.
  - Inimestevahelised suhted.
  - Tutvumine. Tutvuste sõlmimine. Hirm võõraste ees. Kehakeel. Jää sulatamine. Kõnetusviisid suhtlemisel. Vestluskunst.
  - Suhted kollektiivis. Ülema ja alluva suhted. Tööandja ja töövõtja suhted.
  - Suhtlemine kauplustes, turul, postkontoris, raamatukogus, linnas, lauas, kultuuriasutuses, ekskursioonil jm.
  - Intervjuerimine. Intervjuu koostamise tehnika. Taustinfo kogumine, vaimse sideme loomine, vestluse juhtimine, usutleja spikker. Intervjuu koostamine.
  - Eneseanalüüs. Õpilase kui õppija roll vahetusprogrammis. Tema teadmised, oskused, keelekogemus. Puudujäägid. Eesmärgid. Õpilase sobivus tulevasele ametikohale. Eneseanalüüs ettevalmistava, vahetus- ja kokkuvõtva etapi lõpul.

5. Inimene ja olme.

- Toiduained. Menüü koostamine. Rahvakalendri tähtpäeva menüü koostamine.
- Toidunõud. Laua katmine.
- Toidukaupluses ja turul.
- Hügieeninõuded.

Kasutades ettevalmistusetapi ainekava materjali, koostab keeleõpetaja õppetsükli või õppetsükli kogumahuks mitte vähem kui 40 tundi.

Keeleteadmised

- **Käändsõnad:** nimi-, omadus-, arv- ja asesõnade käänamine ainsuses ja mitmuses, astmevaheldus, omadussõnade võrdlusastmed.
- **Pöördõnad:** Tegusõnade pööramine kindlas, käskivas ja tingivas kõneviisis; ma- ja da- infinitiiv.
- **Muutumatud sõnad:** kaas-, määr-, sidesõnad.
- **Lauseõpetus:** sõnade järjekord lauses, liitlausete moodustamine, ühildamine.
- **Õigekiri:** sõnade õigekirjutus, nimede õigekirjutus, kirjavahemärgid.

VAHETUSETAPI KEELEÕPPEKAVA NÄIDIS

Eesmärk on õppida ja töötada ettevalmistusetapis omandatud suhtlusoskuste ja keeleteadmiste alusel.

1. Inimene ja töö (14 tundi)

- Õppimine kui töö. Kooli ja õpitavate erialadega tutvumine. Edasiõppimisvõimalused eestikeelsetes õppeasutustes.
- Minu tulevane kutsetöö. Minu eriala arenemislugu. Sobivaid iseloomujooni ja isiksuseomadusi, et töötada minu tulevasel ametikohal. Nõuded minu erialal töötajaile. Tööpäev. Töökollektiiv. Töögraafik. Töövahendid. Tööriietus. Puhkus. Probleemid tööl. Töötasu.
- Töö otsimine. Töökuulutused ajalehtedes. Tööotsimiskuulutuse koostamine. Avalduse kirjutamine (tööle võtmine, puhkus, töölt vabastamine).
- Tööleping
- Elulookirjeldus/CV
- Miks klient rahul ei ole? Interjäär. Esmakontakt. Kehakeel. Mõju avaldavad sõnad. Kuulamine. Kuidas jätta kliendile õigus ja endale klient? Erinevad kliendid. Miks klient ei osta ja müüja ei müü? Konkurendid. Klient tuleb jälle! (Õpetatakse teeninduserialadel).

2. Inimene ja rahvakalendri tähtpäevad (8 tundi).

- Rahvakalendri tähtpäeva ja nende tähistamise ajad.
- Mardipäeva, jõulude, vastlapäeva tähistamine. Kombed. Rahvustoidud. Rahvariided. Traditsioonid. Esivanemate töö- ja tarberiistad, relvad, ehted jm. Ühe rahvakalendri tähtpäeva pidamine.

Keeleteadmised

- **Käändsõnad:** nimi-, omadus-, arv- ja asesõnade käänamine ainsuses ja mitmuses, astmevaheldus, omadussõnade võrdlusastmed.
- **Pöörsõnad:** Tegusõnade pööramine kindlas, käskivas ja tingivas kõneviisis; ma- ja da- infinitiiv.
- **Muutumatud sõnad:** kaas-, määr-, sidesõnad.
- **Lauseõpetus:** sõnade järjekord lauses, liitlausete moodustamine, ühildamine.
- **Õigekiri:** sõnade õigekirjutus, nimede õigekirjutus, kirjavahemärgid.

LISA 7

KOHUSTUSLIK (Täidab õpilane)

TAGASISIDEKÜSITLUS

Oled osalenud kutseõppurite vahetusprogrammis. Palun kirjuta oma kommentaarid.

- Mis sulle vahetusprogrammi juures kõige rohkem meeldis?

.....
.....
.....

- Mis sulle üldse ei meeldinud?

.....
.....
.....

- Kus sa kõige rohkem õppisid eesti keelt juurde?

- Eesti keele tunnis

- Praktika- ja erialatundides

- Koos tugiõpilasega

- Vabal ajal

- Kas sul oli tugiõpilane ja mida sa temalt õppisid?

.....
.....
.....

- Kas kultuuriprogramm oli huvitav ja mida uut sa teada said?

.....
.....
.....

AITÄH!

